

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo

KOMISIONI I PAVARUR PËR MEDIA
NEZAVISNA KOMISIJA ZA MEDIJE - INDEPENDENT MEDIA COMMISSION

Izveštaj sa sastanka o Strategiji za relicenciranje i
digitalizaciju

Jul 2008

Sadržaj

Uvod	3
Licenciranje	4
Proces relicenciranja i izazovi	4
Istorija razvijanja regulatora i trenutnog stanja na Kosovu.....	4
Strategija o relicenciranju – opcije	6
Ciljevi procesa i neophodni postupci	8
Zaključci o procesu licenciranja	11
Digitalizacija	12
Uloga ITU i regulatora u planiranju digitalnih frekvencija – Stanko Perpar	12
Perspektiva i iskustvo Makedonije– Zoran Stefanovski	14
Perspektiva i iskustvo Slovenije– Stanko Perpar	15
Perspektiva i iskustvo Albanije – Elton Poga	16
Proces digitalizacije na Kosovu	18
Ciljevi procesa digitalizacije i neophodni postupci.....	19
Zaključci sa sastanka za digitalizaciju	19
Izvrši sadržaj.....	20
Aneks 1 – Dnevni red sastanka	23
Aneks 2 - Lista učesnika	26

Uvod

Ovaj izveštaj predstavlja diskusije i zaključke sa prvog sastanka Saveta i osoblja NKM i stručnjaka za proces relicenciranja i digitalizacije medijskog sektora Kosova. Prvi sastanak, ovakve prirode, koji je organizovala NKM je održan u Skoplju, od 21-24 jula 2008 godine i uključivao je grupu učesnika iz NKM i ostale udeonike medijskog sektora. Diskusija o strategiji ovih procesa je odvojena na dva dela.

Prvi deo se fokusirao na proces relicenciranja, odnosno izdavanja dugoročnih licenci kosovskim medijima. Zasedanje je počelo predstavljanjem trenutnog stanja regulisanja medija na Kosovu. Predstavnici NKM su nakon dog predstavili mogućnosti procesa relicenciranja, kao i prednosti i slabosti istih. Takođe je predstavljeno i trenutno stanje frekvencija koje se koriste za emitovanje od strane kosovskih medija i međunarodne standarde Međunarodne unije za telekomunikacije (ITU), koji regulišu dodelu ovih frekvencija. Nakon prezentacija su predstavljene različite ideje o pristupu ovom procesu, koji je preimenovan u proces dugoročnog licenciranja medija. Tokom diskusije je postignuta saglasnost učesnika o principima, ciljevima i postupcima procesa koje NKM treba preduzeti za realizaciju istog.

Drugi deo sastanka se fokusirao na proces digitalizacije medijskog emitovanja na Kosovu. Ovoj diskusiji su se priključili i predstavnici kosovskih medija, emitera koje ovi mediji koriste, predstavnici IREX-a kao organizacije koja podržava kosovske medije i broj stručnjaka, koji su sa grupom podelili svoje iskustvo u ovom procesu. Tri prezentera iz Slovenije, Makedonije i Albanije su predstavili svoja iskustva i procese digitalizacije koji su sprovedeni u njihovim zemljama. Stručnjak iz Slovenije je takođe opisao svoje iskustvo u radu sa ITU-om i poziciju Kosova u odnosu na ovaj organ. Učesnici sastanka su započeli diskusiju o prvim koracima koje Kosovo treba preduzeti kako bi započelo dug proces digitalizacije, ka kojem do sada nije urađeno ništa. Na kraju je postignuta saglasnost oko prvih koraka koje NKM treba preduzeti u tom smeru.

Licenciranje

Proces relicenciranja i izazovi

Sastanak je počeo dobrodošlicom koju je poželela predsedavajuća Saveta NKM, gđa. Graždani. Ona je naglasila da je proces relicenciranja proces od velikog značaja i isti opisala kao jedan od najvećih izazova za NKM. Cilj ovog procesa je pripremanje adekvatne ali jednostavne strategije od opšteg društvenog interesa, a koja se može predstaviti javnosti. Još jedan od izazova ovog procesa je obiman rad koji treba obaviti NKM. Na osnovu gđe. Graždani, u ovom procesu će biti velikog pritiska sa obe strane. Sa jedne strane od onih koji misle da je čitavo tržište u haosu i da se treba regulisati i druga koja smatra da se tržište treba regulisati samo i da se ne treba previše uključivati u ta pitanja. NKM treba raditi za opšti društveni interes i treba biti vodič NKM u ovom procesu.

Istorija razvijanja regulatora i trenutnog stanja na Kosovu

Gđa. Naile Selimaj-Krasniqi, izvršni direktor kancelarije NKM, je predstavila trenutno stanje u regulativnoj oblasti medija na Kosovu. Na osnovu njenih reči, prvobitno je bio opšti medijski kaos koji su međunarodne organizacije na Kosovu pokušale da regulišu. Na Kosovu je prvobitno primenjen bosanski model licenciranja. 2000 godine je formirana i regulativna kancelarija, koja je dovela do poboljšanja ove oblasti. Tokom sledeće tri godine je sprovedeno nekoliko rundi licenciranja kosovskih medija, kojima su izdavane privremene licence. Licenciranje je bilo takmičarskog duha, gde su se kandidati borili za jednu frekvenciju. Problem koji je postojao je bio taj što je Komisija za licenciranje uspostavila svoje kriterije za licenciranje u svakoj rundi, tako da kriteriji licenciranja nisu bili standardni. Privremene licence su na takav način izdavane sve do 2006 godine, kada su i prenesena ovlašćenja sa međunarodnog komesara za medije na Nezavisnu komisiju za medije (NKM). NKM je 2006 godine odlučila da ne izdaje licence, kako bi konsolidovala tržište pre početka izdavanja dugoročnih licenci.

Na Kosovu trenutno imamo 113 licenciranih emitera, od tog broja 20 TV stanica i 93 radio stanice, kategorizovane kao nacionalni emiteri, regionalni i lokalni. Opseg frekvencija je preopterećen i nije u skladu sa planom frekvencija Kosova, niti sa planom ITU-a. Takođe je identifikovan i niz problema interferencije.

Rad NKM predvodi Zakon o NKM koji, takođe pruža veliku podršku NKM. NKM je zakonom ovlašćena da donosi sporedne uredbe (zakone) o regulativnim aktivnostima medija. Na osnovu reči gđe Selimaj-Krasniqi izazovi NKM su proces dugoročnog licenciranja i digitalizacije, predstavljanje NKM pred javnošću i logističke mogućnosti korišćenja svih tački emitovanja na Kosovu, uključujući i Goleš.

G. Besim Govori, rukovodilac odeljenja za menadžment frekvencija, je izneo podatke o radu i analizama NKM koje se tiču trenutnog stanja opsega frekvencija. G.Govori je predstavio merenja sprovedena od strane ovog Odeljenja, u sklopu NKM, i rezultate pomenutih merenja. Merenja su izvršena putem ICS Telecom programa za analiziranje analognog emitovanja. G.Govori je takođe opisao i stanje međunarodnog regulisanja analognih (na osnovu Stockholm 61) i digitalnih (na osnovu Geneva 06) emitera.

Na osnovu Stokholmskog plana, određena je podela frekvencija za TV na VHF i UHF za Kosovo u sklopu analognog radiodifuznog plana za Evropu. Za Kosovo je, ovim planom, predviđeno formiranje 4 mreže nacionalnog nivoa, dok u odnosu na lokalne-optinske ili komercijalne TV stanice, ITU nije u to vreme imala u vidu ovu vrstu servisa. Što se tiče podele frekvencija na FM/VHF opsegu za Kosovo, isto je određeno planom ITU Ženeva 84. ovaj plan sadrži četiri radi mreže na nacionalnom nivou i dodatne mreže na lokalnim nivou.

KFOR –J6 je nakon rata na Kosovu upravljao radiodifuznim opsegom frekvencija na Kosovu, dok se 2000 godine upravljanje prenelo na OEBS, odnosno Privremenog Komesara za medije. PKM te iste godine, u saradnji sa Engleskom, modifikuje plan frekvencija za Kosovo za TV i FM i to na osnovu plana frekvenciju ITU-a Stokholm 61 i Ženeva 84. G. Govori naglašava da je ova modifikacija izvršena bez adekvatne strategije za razvoj radiodifuzije na Kosovu, što je dovelo do problema adekvatnog planiranja i pripreme Plana za frekvencije Kosova.

Na osnovu reči g.Govorija, trenutni opseg frekvencija radiodifuzije na Kosovu opterećen zbog velikog broja lokalnih frekvencija i onih koje koristi KFOR, a koje su dodeljene bez strategije za razvoj radiodifuzije na Kosovu. Ograničen broj TV kanala na VHF i UHF opsegu od 59 kanala je određen na osnovu međunarodnih preporuka za planiranje zemaljsko televizijsko emitovanje i podrazumeva racionalno korišćenje opsega frekvencija zbog ograničenog broja kanala.

Dodela frekvencija na korišćenje je složen i odgovoran proces za regulativnu vlast, pošto se, osim uspostavljanja standarda i tehničkih uslova emitovanja sa pokrićem određenih teritorija, za svaku frekvenciju koja se da na korišćenje, na osnovu međunarodnih sporazuma, treba izvršiti koordinacija sa svim susednim zemljama, u sklopu distance koordiniranja određene dokumentima koji su usvojeni na međunarodnim konferencijama. Na osnovu reči g.Govorija, ovo će biti najveći izazov za NKM tokom procesa dugoročnog licenciranja.

g.Govori je naglasio da je jako važno da se predajna tačka na Golešu aktivira za emitovanje lokalnih televizija. Ova tačka, trenutno pod ekskluzivnom kontrolom KFOR-a, je na osnovu svih međunarodnih planova predviđena kao tačka za emitovanje na Kosovu i ti isti planovi nas zadužuju da aktiviramo istu. G.Govori smatra da će se

aktiviranjem te tačke olakšati kapacitet emitovanja, koji se može koristiti za emitovanje na lokalnom i regionalnom nivou.

Iznoseći komentare na ovu tačku gđa. Graždani je naglasila da je značajnije razmotriti mogućnost sklapanja sporazuma sa KFOR-om, jer to može uticati i na proces dugoročnog licenciranja.

Gđa. Graždani je od Odeljenja za menadžment frekvencija zatražila da pripreme plan frekvencija koji će uključivati Gole kao tačku emitovanja i drugi plan ne uključujući Goleš. Ona je takođe zatražila da se u plan kancelarije NKM uključi i analiza tog koje su to problematične frekvencije, a koje su one koje se preporučuju. Plan treba uključivati i tačke emitovanja sa nadmorske visine koja je u saglasnosti sa standardima.

Strategija o relicenciranju – opcije

Sastanak diskusije o mogućnostima procesa relicenciranja je počeo prezentacijom nekoliko opcija koje je predstavila gđa. Selimaj-Krasniqi. Nakon nje, svoj predlog je predstavila i gđica. Samra Campara iz OEBS-a. Sastanak je nastavljen diskusijom o mogućim opcijama ovog procesa.

Gđa. Selimaj-Krasniqi je naglasila da je NKM dobila broj zahteva za izdavanje licence od različitih medija, ali da nije izdavala nove licence zbog standardizacije svog rada i početka procesa dugoročnog licenciranja kosovskih medija. Proces licenciranja je jako značajan, to je pravna obaveza, koji će omogućiti dalji razvoj medijskog sektora na Kosovu. Na osnovu reči gđe. Krasniqi postoje dve mogućnosti sprovođenja ovog procesa, retenderisanje frekvencija ili produženje licenci trenutnim emiterima.

Prvi način retenderisanja svih frekvencija bi uzrokovao veliko opterećenje NM i ne bi pružio garantovane rezultate. U tom slučaju bi se trebao otvoriti konkurs za više od 100 licenci, isključujući javni servis. Takav pristup bi doveo do haotičnog i nesigurnog stanja. On bi doveo da zastoja procesa i oduživanja istog, dok u međuvremenu NKM treba da završi ovaj proces i da se fokusira na proces digitalizacije. Ova metoda bi, na osnovu reči gđe. Selimaj – Krasniqi, dovela u rizik rezultate koji su postignuti do sada i uzrokovala bi probleme u pripremi planova NKM.

Drugi način, putem produženja licenci postojećim emiterima, predstavlja bržu metodu. Uslov za produženje licence bi bile nove kriterije određene od strane NKM, a koje bi osigurale to da će mediji dobiti dugoročne licence, postali održivi, nudeći bolji program javnosti, poštujući autorska prava i ispunjavajući tehničke standarde emitovanja. Mediji su dužni da podnesu svoje finansijske izveštaje, što je zakonska obaveza. Gđa. Selimaj – Krasniqi smatra da NKM treba da ispuni svoje obaveze u odnosu na medije tako to će pružiti nepristrasan proces koji će omogućiti njihov neometan razvoj. NKM je dužna da radi na pripremi dokumenata za apliciranje i odredi plan frekvencija koji se treba

poštovati. Celokupan rad se treba sprovesti u saradnji sa svim zainteresovanim stranama i putem javnog procesa.

Na osnovu reči gđe. Selimaj-Krasniqi, preporuka kancelarije NKM je da se primeni druga metoda, koja ne predstavlja idealno rešenje ali je najbolja moguća.

Nakon prezentacije kancelarije NKM, gđica. Samra Campara iz OEBS-a, je predstavila svoj predlog procesa relicenciranja. Na osnovu nje, fokus ovog procesa treba biti članstvo Kosova u ITU, u dugoročnom smislu. Kako bi se postiglo isto, gđica. Campara predlaže da se preduzmu sledeći koraci. Prvobitno, zemlja se treba podeliti na pet ili više regiona. Nakon tog se, za ove regione, trebaju otvoriti konkursi za medije radi dodele frekvencija. Na kraju, frekvencije se trebaju dodeliti na osnovu kategorija pod kojima se klasifikuju mediji. Za ovaj proces se, na osnovu reči gđe. Campara, trebaju odrediti kriteriji za procenu aplikacija, koji će sadržati određene bodove za kvalitet programa, finansijske izveštaje, tehničke mogućnosti i saglasnost sa pravilima NKM. Kako bi se ovo realizovalo, gđica. Campara smatra da se treba pripremiti niz dokumenata kao što je kodeks ponašanja, proces konkurencije, trebaju se odrediti nivoi plaćanja, itd. Gđica. Campara je ponudila pomoć kancelarije OEBS-a u pripremi pravila i normi, i navela da u ovom procesu možemo tražiti pomoć kolega iz regiona. Takođe moramo imati uzeti u obzir i vremenske rokove, kako bi proces počeo što pre. Ovakav proces, na osnovu reči gđice. Campara, je sproveden i u Bosni i Hercegovini, i iako isti nije bio neko čudo, isti je rešio veliki broj problema.

Član Saveta NKM g. Karol Jakubowicz, je izneo svoju prezentaciju o ovom procesu. On je prvo naglasio da nema potrebe za procesom relicenciranja. Naglasio je potrebu nalaženja adekvatnijeg termina, neutralnijeg, kako bi se smanjile brige postojećih emitera. Na osnovu njegovih reči, NKM treba da radi imajući u vidu dva stava, regulativni i stav emitera. Termin koji bi uzeo u obzir oba stava je, na osnovu g. Jakubowicz, "Normalizaciji tržišta emitera".

G. Jakubowicz je predstavio tri moguća scenarija ovog procesa. Prvi, koji bi izazvao čitav regulativni sistem, započinjanje procesa relicenciranja putem retenderisanja frekvencija. Ovakav proces bi izazvao najviše glavobolje za NKM i emitere, i ne bi garantovao uspešnost procesa. Sledeći ekstremni scenario je reimenovanje svih licenci, sa privremenih u dugoročne, nešto što takođe ne bi uradilo ništa u pravcu regulisanja tržišta. Treći scenario, koji g. Jakubowicz smatra najboljim, je kombinovani pristup gde bi se trenutni emiteri podelili u tri grupe, onu dobrih, emitera sa problemima i loših emiteri.

Na osnovu kombinovanog scenarija, dobrim emiterima, koji do sada nisu imali nikakav administrativni problem sa NKM, se treba ponuditi mogućnost preobražaja licence sa privremene u dugovorčnu na automatski način, samo putem zahteva koji će podneti sam emiter onda kada je to neophodno, jer ne možemo rasuđivati o tome da li aktuelni emiteri žele da nastave sa svojom delatnošću, tako što će se i za automatsko

licenciranje trebaju podneti zahtev. Za emitere sa problemima, NKM treba da odredi uslove koje ovi emiteri trebaju ispuniti za dobijanje dugoročne licence. I na kraju loši emiteri, u odnosu na njih NKM može da sledi proces retenderisanja frekvencija i dovede ove medije u konkurenciju sa ostalim kandidatima. G.Jakubowicz je takođe rekao da NKM treba da pruži mogućnost izdavanja licenci za nove emitere na tržištu. Ovakav bi proces, na osnovu reči g.Jakubowicza, bio lakši i putem desegregacionog pristupa bi doveo do pomaka procesa, bez kompromitiranja ciljnih standarda. G. Jakubowicz je na kraju od pravne kancelarije NKM zatražio da razmotri zakonitost ovakvog pristupa. On smatra da je jedini kriterij koji se treba imati na umu, saglasnost sa zakonom. Ukoliko imamo podatke da je neki od emitera prekršio zakon i da se nije pridržavao uslova privremene licence, onda takvog emitera moramo klasifikovati kao problematičnog.

Gđa. Graždani se zahvalila presenterima i naglasila da je proces relicenciranja termin koji plaši medije koji poseduju licencu. Kao odgovor na predlog g.Jakubowicza, gđa. Graždani je rekla da se potpuno slaže sa njegovim predlogom. Ona smatra da je nemoguće razmotriti svaku licencu, tako da je desegregacioni najpogodniji. Ovakav proces pruža mogućnost NKM da započne proces dugoročnog licenciranja za dobre emitere, dok za one problematične može imati druge vremenske rokove.

Diskusija je nastavljena pitanjem koje je pokrenula gđa.Graždani, a koje glasi: šta znači ovaj proces i koji su to problemi koje želimo da rešimo istim. Neko od ovih problema su tehničke prirode, neki su problemi autorskog prava, a neki menadžerske prirode koja se odnosi na upravljanje ovim procesom i određivanje vremenskih rokova. Ona smatra da NKM treba imati u vidu i pitanje nacionalnog medija na jezicima manjina, koji je predviđen Ahtisarijevim planom.

Nakon diskusije je, u principu, postignuta saglasnost svih učesnika o modelu koji je predložio g. Jakubowicz. Na osnovu reči članova Saveta NKM proces kategorizacije se može sprovesti, jasne pravne kriterije koje se trebaju poštovati od strane emitera postoje i na osnovu poštovanja istih u prošlosti, slobodno se može izvršiti klasifikacija.

Nekoliko komentara je izneseno od strane učesnika u vezi sa nazivanjem procesa Normalizacija. Ovaj termin se smatra neadekvatnim, stoga su se učesnici dogovorili da se proces nazove: **“Dugoročno licenciranje medija na Kosovu”**.

Ciljevi procesa i neophodni postupci

Učesnici složili oko naziva *“Dugoročno licenciranje medija na Kosovu”* o procesu koji treba sprovesti NKM. Na osnovu grupne diskusije odlučeno je da opšti cilj procesa bude *“Normalizacija regulativne sredine medija na Kosovu”*.

Diskusija je nakon tog fokusirana na određivanje principa koji će upravljati procesom dugoročnog licenciranja medija na Kosovu. Principi o kojima je postignuta saglasnost su predstavljeni kao što sledi:

- Proces treba biti u saglasnosti sa planom za frekvencije Kosova;
- Proces treba doprineti dugoročnom razvoju medijskog sektora na Kosovu;
- Proces treba pružiti mogućnost ispunjavanja potrebe svim zajednicama da imaju pristup medijima na svom jeziku;
- Proces treba doprineti sprovođenju politike emitovanja koja je određena Zakonom o NKM

Zajednički pristup svih učesnika je da ovaj proces treba biti naklonjen emiterima i da ga isti smatraju odgovarajućim.

Kao rezultat mogućih scenarija procesa dugoročnog licenciranja i izabrane metode, određeni su ciljevi procesa dugoročnog licenciranja:

Cilj 1: Izdavanje dugoročnih licenci medijima klasifikacijom emitera u tri kategorije (automatsko, uslovno i retenderisanje) na osnovu saglasnosti sa zakonom i uslovima privremenih ugovora (u zavisnosti od zakonitosti!), kao i izdavanje licenci novim emiterima.

Cilj 2: Određivanje kriterija (uslova) koji će biti isti za sve medije, uključujući sledeće: tehničke uslove; autorsko pravo; finansijsko stanje (održivost); programsku šemu i pitanja vlasništva i menadžerske strukture.

Cilj 3: Standardizacija procedura i dokumentacije za licenciranje.

Cilj 4: Priprema plana za distribuciju frekvencija (uključujući i period nakon digitalizacije) i određivanje tački emitovanja.

Cilj 5: Pružanje mogućnosti osnivanja nacionalnog javnog servisa na jezicima manjina.

Tokom diskusije o ciljevima su pomenuta još četiri pitanja. Prvo je povezano sa procesom digitalizacije i to kako se ovaj proces povezuje sa procesom dugoročnog licenciranja. Na osnovu diskusije je postignuta saglasnost o tom da će se proces digitalizacije odvijati nakon dugoročnog licenciranja, dugoročne licence koje bude izdala NKM moraju naglasiti to da važe samo do prelaska na digitalno emitovanje. Sve to radi novih tehnoloških mogućnosti koje pruža digitalizacija u korišćenju opsega frekvencija. Ograničena validnost licence do digitalizacije se treba naglasiti na poseban način i to pod uslovima licence. Drugo pitanje koje je pokrenuto je tok procesa emitovanja na srpskom jeziku. Kancelarija NKM je informisala prisutne da je saradnja ovih medija sa NKM do sada bila dobra i može pretpostaviti da će se ista i u buduće nastaviti, posebno zato što je to u interesu istih. Treće pitanje se odnosilo na otvaranje medijskog tržišta Kosova putem procesa dugoročnog licenciranja. Postoji strah kod kosovskih medija od infiltracije i preuzimanja tržišta od strane stranih medija. Ovaj rizik je najveći kod emitera sa lokalnim pokrićem. Kako ne postoji pravni osnov koji zabranjuje strane investicije u ovom sektoru, onda je najbolja odbrana, na osnovu

mišljenja učesnika, ojačavanje kosovskih medija. Predlog o ovom ojačavanju je i pružanje mogućnosti proširenja zone pokriva medija koji to žele. Poslednje pitanje se odnosilo na pružanje mogućnosti nacionalnog javnog servisa na jezicima manjina. Nakon diskusije je odlučeno da odeljenje za menadžment frekvencija razmotri tehničke mogućnosti o pružanju četvrte mreže za nacionalno emitovanje na jezicima manjina.

Pitanje plana frekvencija se povezuje sa tri aspekta. Prvo, nedostaci se pojavljuju zbog nemogućnosti korišćenja dve najviše tačke emitovanja, Goleša i Cvilena, koje trenutno koristi i kontroliše KFOR. Od NKM se zahteva da Odeljenje za menadžment frekvencija pripremi dva plana, jedan koji uključuje Goleš i Cvilen i drugi koji ne uključuje ove dve tačke. Takođe je diskutovano i o pitanju problematičnih frekvencija u smislu interferencije i emitovanja koje prelazi dozvoljeni prostor pokriva i od ovog odeljenja je zatraženo da pripremi izveštaj o tome. Na kraju je diskutovano o pitanju digitalizacije i uticaju tog procesa na dostupan opseg frekvencija i plan frekvencija NKM.

Diskusija je kasnije fokusirana na aktivnosti koje NKM treba preduzeti u procesu dugoročnog licenciranja, određivanju vremenskih rokova ovog procesa i određivanje odgovornih osoba. Na osnovu gore određenih i navedenih ciljeva, učesnici su pripremili i plan rada NKM kako bi se realizovali i postigli ciljevi procesa.

Učesnici su se dogovorili o sledećem:

AKTIVNOST	VREMENSKI ROK	ODGOVORNI
1. Kriteriji za kategorizaciju medija	15. avgust 2008.	NKM
2. Pripremanje profila aktuelnih medija	30. oktobar 2008.	NKM
3. Određivanje kriterija za licenciranje	15. novembar 2008.	NKM
4. Plan distribucije frekvencija	30. oktobar 2008.	NKM
5. Standardizacija dokumentacije i procedura	30. decembar 2008.	NKM
6. Objavlivanje konkursa (obaveštenje)	15. februar 2009.	NKM
7. Razmatranje aplikacija i izdavanje licenci	Grupa 1 (automatski) – 30. mart 2009. Grupa 2 (uslovno) – 30. jun 2009. Grupa 3 (retenderisanje) – 31. decembar 2009.	NKM

Zaključci o procesu licenciranja

Ključni zaključni sa sastanka o procesu dugoročnog licenciranja medija na Kosovu se tiču metodologije koja se treba slediti, principa koji će upravljati procesom, ciljevima koji se trebaju postići i planu akcije za postizanje tih ciljeva.

Tokom diskusije je odlučeno da se sledi mešoviti proces, na osnovu kojeg će se profil aktuelnih emitera pripremiti u tri kategorije, putem kojeg će se ponuditi automatsko produženje licence, ponuda uslovnih licenci i retenderisanje frekvencija.

Za sve medije će važiti isti standardi, dokumenta i proces koji se treba slediti, a koji će biti otvoren za sve. Takođe se treba odrediti i plan distribucije frekvencija. Na osnovu ovog rada, mediji će nakon tog aplicirati za dugoročnu licencu na osnovu kategorizacije medija, ispunjavanja uslova i saglasnosti sa planom frekvencija Kosova. Proces će do određenog stepena biti takoreći isti za sve medije, međutim postizanje specifičnih ciljeva za svaku kategoriju emitera će biti podeljen u tri faze. Emiteri kojima se automatski treba izdati licenca, će dobiti istu do kraja marta. Juna 2009 godine se planira donošenje odluke o problematičnim emiterima. I na kraju, NKM će razmatrati slučajeve retenderisanja i zaključiće i ovaj poslednji element procesa dugoročnog licenciranja do kraja 2009 godine.

Digitalizacija

Proces digitalizacije je proces razvoja koji se sprovodi u celoj Evropi. Cilj je da zemlje Evropske unije, do 2012 godine, pređu na digitalno emitovanje. Sve zemlje u regionu su takođe počele sa procesom digitalizacije, sa ciljem prelaska na isti do 2015 godine. Kosovo u tom aspektu kasni i još nije počelo da radi na tome. Kosovo takođe nije učestvovalo na konferenciji ITU-a u Ženevi 2006 godine, gde je sprovedena alokacija frekvencija za digitalno emitovanje na teritoriji Evrope, čime mu je nanescena šteta u tom smislu.

Kako bi olakšala diskusije oko početka procesa digitalizacije, NKM je pozvala tri eksperta iz regiona, koji već imaju iskustva u funkcionisanju ITU-a, a koji su ujedno bili blisko povezani sa procesom digitalizacije u svojim zemljama. Ovi eksperti su g. Stanko Perpar iz Slovenije, g.Zoran Stefanovski iz Makedonije i g.Elton Poga iz Albanije.

Gđa.Graždani je otvorila zasedanje drugog dana zahvaljujući se ekspertima što su našli vremena i što pružaju pomoć u pripremi strategije za digitalizaciju na Kosovu. Ona je naglasila da se štošta treba naučiti iz regionalnog iskustva. Gđa.Graždani se takođe zahvalila predstavnicima IREX-a, AMPEK-a i KTTN-a na učešću i pruženoj pomoći..

Uloga ITU i regulatora u planiranju digitalnih frekvencija – Stanko Perpar

Prva prezentacija se odnosila na ulogu ITU-a i regulatora u planiranju digitalnih frekvencija koju je izneo g. Perpar, predstavnik Slovenije u ITU.

ITU je agencija Ujedinjenih nacija koja se bavi pitanjima informativne tehnologije i komunikacijama i ključna je tačka za vlade i privatni sektor. ITU pokriva tri sektora: radio-komunikaciju, standardizaciju i razvoj.

Struktura Unije se sastoji od plenarne konferencije, koja je vrhovni organ ITU-a. Savet koji se nalazi na jednom nivou niže i koji je odgovoran za pripremanje konferencija. Nakon tog dolaze svetske konferencije o međunarodnoj telekomunikaciji. ITU takođe sadrži i Sektor za telekomunikaciju i Opšti sektor. ITU je pod-vladin organ, čiji sastav čine zemlje članice istog i sektoralne članice (predstavnicu industrije).

ITU donosi svoj mandat na osnovu svog Ustava i odgovorna je za alociranje opsega frekvencija, kao i registraciju dodele frekvencija, orbitalnih pozicija i ostalih parametara, kako bi se izbegle štetne interferencije između stanica iz različitih zemalja. ITU deli svet na četiri regiona u kojima upravlja opsegom frekvencija, a koji se smatra prirodnim resursom ograničenog kapaciteta. G. Perpar je nakon tog predstavio funkcionisanje različitih organa ITU i procedura određivanja opsega frekvencija i registracije dodeljivanja u svoj registar.

Prezentacija je nastavljena opisivanjem procesa zemaljskom digitalnog emitovanja, gde se g. Perpar fokusirao na tehničke parametre određivanja jačine i pozicija neophodnih za emitovanje. On je govorio i o prostoru pokrića signalom. Vršeci poređenja sa analognim emitovanjem, gde i slabije pokriće može biti vidljivo, kod digitalnog pokrića isto mora biti odlično jer u suprotnom dolazi do smetnji i blokiranja slike, gde npr. pad od 3 dB kvaliteta kod digitalnog emitovanja znači nedostatak slike.

Prezentacija je nakon tog usmerena ka razlikama procesa digitalnog planiranja od onog analognog. G. Perpar je rekao da kod digitalnog emitovanja imamo efekat padanja, gde se signal gubi malim padom jačine emitovanja. Sa druge strane imamo efikasnost korišćenja frekvencija, sa više kanala na jednoj frekvenciji. Digitalno emitovanje se takođe ne suočava sa problemom reflektovanja. Mogućnost mreža na jednoj frekvenciji, prijem na pokretnoj opremi su samo još neke od prednosti digitalnog sistema.

G. Perpar je predstavio nekoliko odluka koje je ITU donela na konferenciji Ženeva 2006. gde je odlučeno o planu frekvencija za zemaljsko digitalno emitovanje u oblastima II, IV i V. Ovaj plan treba stupiti na snagu onda kada se isključi analogno emitovanje. Pre tog je planiran period simultanog emitovanja, ovaj sistem digitalnog emitovanja je ograničen zbog zaštićenih analognih kanala. Međutim, nakon 17. juna 2015 godine, isključujući neke zemlje, analogno emitovanje neće više biti zaštićeno od strane ITU-a. Evropska unija je predložila da se prelazak na digitalno emitovanje završi 2012.

G. Perpar je nakon tog pomenuo procedure koje trebaju pratiti različite zemlje, a koje se tiču modifikacije planova i koordinacije primarnih kopnenih usluga. Administracija koja predlaže izmenu plana frekvencija prvobitno treba dobiti priznanja ostalih administracija, na koje može uticati promena. Ukoliko se dobije saglasnost, o tome se informiše ITU i nakon tog se registruju nove frekvencije.

G. Perpar je na kraju predstavio svoje predloge za ubrzavanje procesa tranzicije na digitalno emitovanje. Pod jedan, planirane tačke emitovanja trebaju omogućiti prijem portabla sa različite opreme, kako bi se povećalo pokriće u što kraćem vremenskom periodu. Emiteri moraju raditi na povećanju broja programa koji se emituju na digitalnom sistemu i takođe trebaju pospešiti nove usluge emitovanja. Na osnovu reči g. Perpara, regulatori na početku ne trebaju opterećivati emitere taksama za digitalno emitovanje, niti trebaju alocirati analogne frekvencije za nove usluge na tržištu. Vlada može pomoći stanovništvu u kupovini resivera (digitalna kutija). Šta više, svi akteri se trebaju uključiti u kampanju informisanja o prednostima zemaljskog digitalnog emitovanja.

Dve stvari koje, na osnovu mišljenja g. Perpara, regulator treba imati u vidu su standardi emitovanja, odnosno izbor između MPEG2 i MPEG4, razlika kojih je u kvalitetu i ceni. I dalje ne postoji unificirani standard Evropske unije o tom pitanju. Regulativna vlast

takođe treba biti pažljiva sa informisanjem građana o opremi koja se treba kupiti za digitalno emitovanje, odnosno koji modem je u skladu sa standardima emitovanja na Kosovu.

Perspektiva i iskustvo Makedonije– Zoran Stefanovski

Makedonija je već ušla u proces digitalizacije i učinila prve administrativne korake. Po g.Stefanovski, predsednik Saveta Emitovanja Makedonije, iskustva u Makedoniji su veoma slične Kosovu. Kao početni problem identifikovan tamo je nedostatak stručnjaka u ovoj oblasti. Makedonija je iskoristila podršku misije OEBS-a u Makedoniji kako bi iskoristila iskustvo stranih stručnjaka u regulisanju tržišta, potrebno zakonodavstvo na osnovu standarda EZ, kako bi podstakla javnu raspravu i naposljetku usvojila zakon o digitalizacije 2007 godine.

Po g.Stefanovski, Makedoniji su dodeljene 8 frekvencija na UHF i 1 na VHF od strane Ženevske konferencije. Po njemu, ovo pruža mogućnost Makedoniji da pruža oko 80 kanala za televizije sa standardnim digitalnim emitovanjem. Plan Makedonije je da do 2012 godine pređe na digitalno emitovanje, ali po g.Stefanovski moguće je da se taj rok pomeri za 2015 godinu.

Problemi kojima se suočila Makedonija u ovom procesu su mnogobrojni. Prvo, nekontrolisano davanje frekvencija bilo je veliki problem. Takođe postoji mnogo problema u prikupljanju taksi za radiodifuziju. Politički problemi sa izborima u Makedoniji su takođe usporili proces.

Makedonija je objavila međunarodni tender operatera tri multipleksa kako bi podstakla strane investicije i trenutno se radi na donošenju još jednog multipleksa. Licence operatera predviđa pravo korišćenja od 10 godina sa mogućnošću produžetka na još 10 godina. Četvrti multipleks je predviđen da se koristi od strane državne televizije MTV. Operateri su dužni da snabdevaju stanovništvo dekoderima (set top box) po niskoj ceni. Procenjuje se da u Makedoniji postoje oko 500,000 domaćinstava. U Makedoniji subvencija nije dozvoljena zakonom, zbog toga je odabran put snabdevanja putem operatera. Što se tiče standarda emitovanja, Makedonija je odabrala kodiranje MPEG4, koje je kvalitetnije ali i skuplje.

Iako postoji dokumenat strategije za digitalizaciju, ovaj dokumenat u Makedoniji nije okončan i to je dokumenat koji je u neprestanoj obradi. Za ostvarenje strategije digitalizacije, po g. Stefanovski, stvoreno je zajednički organ koje se sastoji od Agencije za Radiodifuziju i Agencije za Elektronske Komunikacije. Ovaj organ je odgovoran za čitav proces digitalizacije i određivanje tehničkih standarda za opremu. Ovi standardi su u potpunosti definisani.

Po g. Stefanovski, digitalizacija će biti izvršena u dve faze. Prvo će se operacionalizovati nacionalni multipleks dok će u drugoj fazi i regionalni multipleks. Po njemu, to je dug

proces i treba se ići korak po korak, obuhvatajući tokom celog procesa sve aktere. Ovaj proces će regulisati ne samo zemaljsko emitovanje nego i satelitska iz Makedonije.

Na pitanje koji model emitovanja će biti upotrebljen u Makedoniji, g. Stefanovski je rekao da će regulator da odredi 1/3 kanala kao nacionalne kanale u Makedoniji, dok će 2/3 biti komercijalni kanali, ne samo iz Makedonije. Takođe zakon ne dozvoljava da operater istovremeno bude i emiter programa.

Perspektiva i iskustvo Slovenije– Stanko Perpar

Predstavljanje iskustva iz Slovenije je započelo predstavljanjem zakonske osnove za proces digitalizacije. Po g. Perpar, to je uređeno putem Zakona za masovne medije, Strategije za tranziciju sa analognog emitovanja na digitalno, Zakonu o RTV Slovenija i Zakonu o digitalnim emitovanjima. Strategija je predvidela da implementacija bude izvedena u tri faze i to priprema osnove za tranziciju 1 godina, faza tranzicije 4 godine i faza ekskluzivnog prelaza na digitalno emitovanje koje sledi nakon druge faze od 2011 godine.

Po g. Perpar, Slovenija je podeljena na tri regiona (3 podele) svaki od njih sa po osam podela. Prvobitno su predviđena dva multipleksa. Multipleks A će nositi nacionalni program javne televizije Slovenije i regionalne programe. Multipleks B je namenjen komercionalnim programima.

Što se tiče troškova opreme za digitalno emitovanje po jednom multipleksu, po g. Perparu, to obuhvata 4 miliona evra za emitere i popunjavanje praznine, 2 miliona za linkove, pola miliona za kodere kao i ostali troškovi koji se procenjuju na oko 1.5 miliona evra. To čini trošak jednog multipleksa na negde oko 8 miliona evra.

U Sloveniji se izdaju dve vrste licenci, jedna za emitere i druga za multiplekse. Licenca za multipleks B je stavljena na tender i implementacija će ići u dve faze. Prva faza će pokriti negde oko 50% stanovništva, dok druga faza teži da pokrije oko 70% stanovništva do juna 2010 godine.

Po g. Perpar, multipleks koji nosi javnu televiziju ne treba da ima komercionalni sadržaj, ali na drugoj strani komercionalni sadržaj je podrška stanovništvu za prelazak na digitalni sistem. U Sloveniji, unošenje komercionalnog programa TV3, koji je prenosio utakmice evropskog prvenstva, na multipleksu A zajedno sa RTV Slovenijom podstaklo je više gledaoca da pređu na digitalni sistem prijema.

Poslednje pitanje koje je g. Perpar napomenuo u svom predstavljanju je o digitalnim radijima. On je naglasio da je u Sloveniji sistem emitovao više od pet godina, ali u Sloveniji i dalje ima više emitera nego prijemnika za digitalna radija. Kao dodatni problem u ovom pogledu su i različiti sistemi koji se koriste u različitim mestima kao i nedostatak jednog bliskog međunarodnog standarda. Po g. Perpar, digitalni radio će biti u padu, ali je ipak teško reći koji će sistem pobediti i preživeti.

Perspektiva i iskustvo Albanije – Elton Poga

G. Poga je započeo svoje izlaganje naglašavanjem prednosti digitalnih sistema emitovanja. Po njemu, ovaj sistem nudi maksimalni kvalitet, štednju spektra radiofrekvencija i istovremeno nudi mogućnost jednog velikog broja kanala postavljenih na jednoj frekvenciji. Takođe, ovaj sistem pruža mogućnost za interaktivnost između gledaoca i ponuđača sadržaja kao i mogućnost za različite softverske aplikacije. Po njemu, digitalno emitovanje nudi mogućnost emitovanja 12 programa na jednoj frekvenciji, za razliku od 1 programa na analognom sistemu. Takođe, digitalni sistem omogućava pokrivanje određene oblasti samo sa jednom frekvencijom, putem sistema *Single Frequency Network (SFN)*, dok bi sa analognim sistemom bile potrebne nekoliko frekvencija.

Priroda emitovanja se takođe suštinski menja. Po g. Poga, dok u analognom sistemu emiter ima licencu za emitovanje programa, kojeg često sam proizvodi, kao i ima odgovornost za izgradnju mreže za emitovanje tog programa, na digitalnom sistemu pojavljuju se tri različita aktera. Prvo, imamo ponuđače sadržaja, odnosno programa. Zatim imamo ponuđače mreže emitovanja. Konačno, imamo ponuđače usluga, odnosno operatere. Po g. Poga, ovo omogućava transformisanje gledaoca iz jedne tradicionalno pasivne uloge u aktivnog korisnika usluga, koji se može ponuditi na personifikovani način. To će po njemu biti jedan veliki podstrek razvoju medijskog tržišta.

Iskustvo u Albaniji je bilo malo drugačije. U vremenu kad je regulator radio na započinjanju procesa digitalizacije, jedan privatni operater je započeo digitalna emitovanja već od ranije. Po g. Poga, bilo je veoma teško pronaći pravni kadar kako bi se ubacio ovaj emiter, koji je već od ranije monopolizovao tržište. Zakon za digitalna emitovanja usvojen je u Albaniji 2007 godine i ovaj zakon je pripojen zakonu za analogna emitovanja i omogućava legalizaciju digitalnih emitovanja. Ukoliko ne postoji zakonska osnova koja reguliše ovo tržište, nemoguće je zaustaviti investicije i delovanje privatnih operatera. Zbog toga, regulator je u Albaniji pratio proces a nije prethodio njemu, što je veoma problematično.

U Albaniji je započelo i digitalno emitovanje sa sistemom DVB-H za mobilne naprave koji funkcioniše veoma dobro. Albanija, po g. Poga, je treća zemlja na svetu koja je upotrebila ovu tehnologiju.

Z. Poga je zatim predstavio svoju analizu položaja Kosova iz Sporazuma u Ženevi 2006 godine. Pošto je Kosovo u ovom procesu bilo zastupljeno od strane Srbije, pošto nije bilo član ITU, Srbija je odredila tehničke karakteristike i kanale rezervisane za Kosovo. Tu se odredilo da cela teritorija Kosova bude jedna zona usluga i određene su samo dva određenja frekvencija na ITU. Ukupno je Kosovu rezervisano 10 frekvencija, 7 na bandi UHF i 1 na VHF kao i 2 bloka frekvencija na VHF za usluge T-DAB.

Vreme za tranziciju u digitalni sistem predviđeno je da se završi 2015 godine i nakon juna ove godine frekvencije koje su ranije bile zaštićene sporazumom Stokholm 61 neće više biti zaštićene. Stoga, po g. Poga, analogni kanali koji emituju na Kosovu neće biti zaštićeni i mogu da budu ugroženi od strane štetnih interferencija iz drugih zemalja.

Po g. Poga, regulativni autoritet treba da stvori uslove i odgovarajuću tehničku i pravnu infrastrukturu sa ciljem započinjanja eksperimentalne faze i obuhvatanja ove tehnologije. On je takođe preporučio da NKM izvrši plan određivanja frekvencija (proračun SFN) uzimajući u obzir konkretne potrebe digitalnih platformi na Kosovu. Stvaranje pravne i tehničke infrastrukture omogućiće ulaganja i normalno funkcionisanje digitalnih usluga. Izvršenje međunarodnih preporuka i standarda omogućilo bi bolju upotrebu pojasa frekvencija, što je jedan ograničeni resurs.

Put učlanjenja Kosova u ITU biće dugačak. U međuvremenu razvoji ne mogu da čekaju rešenje ovog pitanja. G.Poga je predložio da NKM upotrebi postojeći plan dok ne uđe u proces međunarodnog ovlašćenja. Po njemu, usaglašeni plan o Kosovu treba da donese plan frekvencija i da podeli Kosovo po potrebi, vodeći se po međunarodnim standardima i zatim da vremenom izvrši i notifikaciju toga pri ITU.

Proces digitalizacije na Kosovu

Svrha rasprave ove seanse je identifikacija prvih koraka koje treba preduzeti na Kosovu kako bi se započeo proces digitalizacije. Ovaj proces je prepun izazova i biće dug proces, ali svrha je da se stvori jedan plan koji se najbolje slaže sa potrebama i kosovskim uslovima. Sastanak teži ka započinjanju ovog procesa. Gđa. Graždani je predložila da bez obzira na ograničenja sa kojima se susrećemo, kao na primer neučlanjenje u ITU, mi moramo da planiramo kao da ta ograničenja ne postoje i da odaberemo najbolji način za razvoj tog sektora u buduće.

Kako bi gurali taj proces unapred potrebno je stvoriti i usvojiti politiku o procesu digitalizacije. Ova politika se treba usvojiti i od strane društva. Jedan takav proces započinje konsultacijama i dostiže do strategije i zakonodavstva.

Svi učesnici su se složili da je za takav proces veoma važno da se uključe sve strane zainteresovane za taj proces. Ali, moramo predvideti da NKM vodi taj proces. Zbog toga, zainteresovane strane trebaju biti obuhvaćene nakon što je identifikovan pristup ovom procesu. Grupa je identifikovala spisak zainteresovanih strana koje trebaju biti obuhvaćene u procesu:

- AMPEK
- KOSMA
- KTTN
- Ministarstvo Transporta i Telekomunikacija
- Ministarstvo Ekonomije i Finansija
- Ministarstvo Kulture (autorska prava)
- RAT
- Parlamentarna Komisija za Medije
- Parlamentarna Komisija za Transport i Telekomunikaciju
- Kablovski operateri
- Društvo za zaštitu potrošača
- Elektrotehnički Fakultet Univerziteta u Prištini
- Predstavnici biznisa koji se bave proizvodnjom/uvozom i prodajom opreme

Nakon zainteresovanih strana, rasprava se usredsredila na nekolicinu problema kojima se suočava Kosovo u procesu digitalizacije. Prvi problem je pravne prirode, pošto Kosovo nije član ITU i nije bilo obuhvaćeno u razvoju plana frekvencija Ženeva 2006, koji ne odgovara potrebama Kosova. Drugi problem je da nedostaju politike za proces digitalizacije koje su usaglašene od svih strana na Kosovu. Takođe nedostaje i tehnički kapacitet osoblja u smislu planiranja digitalnih frekvencija i izvršenje potrebnih merenja. Spomenuta je i činjenica da će proces digitalizacije u početku služiti nacionalnim kanalima, dok se lokalni kanali mogu suočiti sa poteškoćama.

Ciljevi procesa digitalizacije i neophodni postupci

Cilj ovog procesa je *Prelazak na digitalni sistem emitovanja*. Kako bi se ovo postiglo neophodno je obaviti niz obaveza i pratiti sveobuhvatni proces. G. Jakubowicz je predložio da se u sklopu NKM formira sekretarijat koji će pratiti ovaj proces i koji će biti zadužen za održavanje toka procesa.

Na osnovu ovog je predloženo da se, nakon što se okupe sve strane od interesa, odrede radne pod-grupe. Ove grupe će se baviti inicijativom i u slučaju potrebe za posebnom ekspertizom, treba se imati u vidu i mogućnost konsultacije sa spoljašnjim ekspertima NKM. Takođe je diskutovano i o potrebi izmene opreme i ko će snositi troškove istog.

Grupa je nakon tog diskutovala i o planu akcije NKM o procesu digitalizacije. Slede postupci i vremenski rokovi oko kojih su se složili učesnici sastanka:

Aktivnost	Vremenski rok
1. Kreiranje radne grupe u sklopu NKM	Do 1. avgusta 2008.
2. studija iskustava drugih zemalja	Do 3. novembra 2008.
3. organizovanje javne diskusije o poziciji Kosova u odnosu na ITU (sa predstavnicima MTT, ART, ZKM, komisija za medije)	Do 15. novembra 2008.
4. pripremanje detaljnog nacrta dokumenta mogućih opcija i plana frekvencija	Treba se odrediti
5. sastanak sa stranama od interesa	Do 30 novembra 2008.
6. formiranje radnih grupa o tehničkim, pravnim i finansijskim pitanjima	Do 12. decembra 2008.
7. priprema i usvajanje strategije za digitalizaciju	Do 1. juna 2009.

Na osnovu mišljenja g.Poga, država je ta koja treba da zahteva i pospeši inicijativu, i da ovo igra posebnu ulogu u kreiranju samoodrživog sistema.

Zaključci sa sastanka za digitalizaciju

Nakon predstavljanja iskustava ITU, kao i predstavnika medija, diskusija je fokusirana na identifikaciju strana od interesa i problematičnih izazova za Kosovo u procesu digitalizacije.

Grupa je nakon tog nastavila diskusiju oko ciljeva koje želimo postići i mogućim opcijama NKM. Treba se naglasiti da su diskusije sa ovog foruma početne i ostaje na Savetu i kancelariji NKM da proguraju ovaj proces.

Izvrši sadržaj

Od 21. do 24. jula 2008 godine u Skoplju je održan prvi sastanak Saveta i osoblja NKM i stručnjaka za proces digitalizacije medijskog sektora na Kosovu. Učesnici sastanka su bili predstavnici NKM i ostali udeonici medijskog sektora. Diskusija o strategiji ovih procesa je odvojena na dva dela.

Prvi deo se fokusirao na proces relicenciranja, odnosno izdavanja dugoročnih licenci kosovskim medijima. Zasedanje je počelo predstavljanjem trenutnog stanja regulisanja medija na Kosovu. Predstavnici NKM su nakon dog predstavili mogućnosti procesa relicenciranja, kao i prednosti i slabosti istih. Proces relicenciranja je preimenovan u proces *dugoročnog licenciranja medija*. Tokom diskusije je postignuta saglasnost o principima ovog procesa, ciljeva i mera koje NKM treba preduzeti za realizaciju istih, kao što sledi:

Principi:

- Proces treba biti u saglasnosti sa planom za frekvencije Kosova;
- Proces treba doprineti dugoročnom razvoju medijskog sektora na Kosovu;
- Proces treba pružiti mogućnost ispunjavanja potrebe svim zajednicama da imaju pristup medijima na svom jeziku;
- Proces treba doprineti sprovođenju politike emitovanja koja je određena Zakonom o NKM

Ciljevi procesa dugoročnog licenciranja su:

Cilj 1: Izdavanje dugoročnih licenci medijima klasifikacijom emitera u tri kategorije (automatsko, uslovno i retenderisanje) na osnovu saglasnosti sa zakonom i uslovima privremenih ugovora (u zavisnosti od zakonitosti!), kao i izdavanje licenci novim emiterima.

Cilj 2: Određivanje kriterija (uslova) koji će biti isti za sve medije, uključujući sledeće: tehničke uslove; autorsko pravo; finansijsko stanje (održivost); programsku šemu i pitanja vlasništva i menadžerske strukture.

Cilj 3: Standardizacija procedura i dokumentacije za licenciranje.

Cilj 4: Priprema plana za distribuciju frekvencija (uključujući i period nakon digitalizacije) i određivanje tački emitovanja.

Cilj 5: Pružanje mogućnosti osnivanja nacionalnog javnog servisa na jezicima manjina

Mere koje NKM treba preduzeti u sledećih nekoliko meseci su predstavljene u sledećoj tabeli:

AKTIVNOST	VREMENSKI ROK	ODGOVORNI
1. Kriteriji za kategorizaciju medija	15. avgust 2008.	NKM
2. Pripremanje profila aktuelnih medija	30. oktobar 2008.	NKM
3. Određivanje kriterija za licenciranje	15. novembar 2008.	NKM
4. Plan distribucije frekvencija	30. oktobar 2008.	NKM
5. Standardizacija dokumentacije i procedura	30. decembar 2008.	NKM
6. Objavljivanje konkursa (obaveštenje)	15. februar 2009.	NKM
7. Razmatranje aplikacija i izdavanje licenci	Grupa 1 (automatski) – 30. mart 2009. Grupa 2 (uslovno) – 30. jun 2009. Grupa 3 (retenderisanje) – 31. decembar 2009.	NKM

Drugi deo sastanka se fokusirao na proces digitalizacije medijskog emitovanja na Kosovu. Ovoj diskusiji su se priključili i predstavnici kosovskih medija, emitera koje ovi mediji koriste, predstavnici IREX-a kao organizacije koja podržava kosovske medije i broj stručnjaka, koji su sa grupom podelili svoje iskustvo u ovom procesu. Tri prezentera iz Slovenije, Makedonije i Albanije su predstavili svoja iskustva i procese digitalizacije koji su sprovedeni u njihovim zemljama.

Diskusija o procesu digitalizacije na Kosovu je imala za cilj predstavljanje plana akcije NKM, kako bi u partnerstvu sa ostalim stranama koje su zainteresovane za ovaj proces, voditi proces digitalizacije napred. Sledi plan akcije NKM:

Aktivnost	Vremenski rok
8. kreiranje radne grupe u sklopu NKM	Do 1. avgusta 2008.
9. studija iskustava drugih zemalja	Do 3. novembra 2008.
10. organizovanje javne diskusije o poziciji Kosova u odnosu na ITU (sa predstavnicima MTT, ART, ZKM, komisija za medije)	Do 15. novembra 2008.
11. pripremanje detaljnog nacrt dokumenta mogućih opcija i plana frekvencija	Treba se odrediti

NKM – Izveštaj sa sastanka o Strategiji relicenciranja i digitalizacije

12. sastanak sa stranama od interesa	Do 30. novembra 2008.
13. formiranje radnih grupa o tehničkim, pravnim i finansijskim pitanjima	Do 12. decembra 2008.
14. priprema i usvajanje strategije za digitalizaciju	Do 1. juna 2009.

Aneks 1 – Dnevni red sastanka

DNEVNI RED PRVOG ZAJEDNIČKOG SASTANKA SAVETA NKM, VIŠEG OSOBOLJA
KANCELARIJE I EKSPERATA U VEZI STRATEGIJE ZA RELICENCIRANJE I DIGITALIZACIJU

21 – 24 jun 2008.

Hotel Stone Bridge, Skoplje – Makedonija

21. jun 2008. ponedeljak

18:00 Polazak iz Prištine

21:00 Večera (Hotel Stone Bridge)

22. jun 2008. utorak

RELICENCIRANJE – izazov ili olakšanje

09:00 Prezentacija od strane predsedavajuće Saveta NKM, gđa. Graždani

09:15 Prezentacija Kancelarije o trenutnom stanju medijskog sektora

Naile Selimaj Krasniqi – Izvršni Šef i g. Besim Govori

- *Pitanja i odgovori*

10:00 Predlog Kancelarije o procesu izdavanja dugoročnih licenci

gđa. Selimaj Krasniqi

11:15 Pauza za kafu

11:30 Plan relicenciranja (kada i na koji period) – Savet NKM

13:00 ručak

14:30 Planovi o strategiji razvoja ovog procesa:

- Dokumentacija;
- Kategorizacija;
- Vremenski rokovi;

NKM – Izveštaj sa sastanka o Strategiji relicenciranja i digitalizacije

16:00 Pauza za kafu

16:15 Aktivnosti NKM (Savet)

17:00 Zaključci i preporuke

17:30 Zatvaranje sastanka prvog dana

23. jul 2008.

Digitalizacija

Kakva je budućnost digitalnog televizijskog emitovanja na Kosovu

09:00 Uvod od strane predsedavajuće Saveta NKM, gđa. Graždani

09:10 Uloga ITU-a i regulatora za emitovanje u planiranje nacionalnih frekvencija (opšte informacije) g. Stanko Perpar (sa RTV Slovenija)

- *Otvorena diskusija (pitanja i odgovori)*

10:30 Perspektiva i iskustvo Makedonije (strategije i pravni osnov) / Prezentacija g. Zorana Steanovskog (Predsednika Saveta za emitovanje u Makedoniji)

- *Otvorena diskusija (pitanja i odgovori)*

11:15 Pauza za kafu

11:30 Perspektiva i iskustvo Slovenije (strategija i pravni osnov) / prezentacija g. Stanko Perpar

- *Otvorena diskusija (pitanja i odgovori)*

12:15 Perspektiva i iskustvo Albanije (strategija i pravni osnov) / prezentacija g. Elton Poga

- *Otvorena diskusija (pitanja i odgovori)*

13:00 Ručak

14:30 Prezentacija predstavnika medijskog sektora na Kosovu i Kosovske mreže za zemaljsku telekomunikaciju

- *Otvorena diskusija (pitanja i odgovori)*

NKM – Izveštaj sa sastanka o Strategiji relicenciranja i digitalizacije

16:00 Pauza za kafu

16:15 Diskusija o aktivnostima NKM u procesu:

- Poboljšavanju pitanja sa odgovornim kosovskim institucijama za iniciranje komunikacije sa ITU-om
- Iniciranje javnih diskusija sa emiterima i ostalim grupama od interesa o budućnosti digitalnog emitovanja
- Formiranje radnih grupa (pravne, tehničke, za licenciranja i sprovođenje) radi strateškog planiranja prelazne faze na digitalno emitovanje (priprema nacrtu strategije)

17:00 Zaključci

17:45 Zatvaranje sastanka od strane predsedavajuće Saveta NKM

Aneks 2 - Lista učesnika

Savet NKM

1. Argjentina Grazhdani, predsedavajuća
2. Adil Pireva, član
3. Daut Demaku, član
4. Filloreta Bytyqi, član
5. Karol Jakubowicz, član

Kancelarija Izvršnog šefa

1. Naile Selimaj Krasniqi, Izvršni Šef
2. Fikrete Cocaj, Službenica za odnose sa javnošću
3. Besim Govori, Rukovodilac odeljenja za menadžment frekvencija
4. Besim Rexhepi, viši tehnički službenik
5. Sefer Arifi, viši pravni službenik
6. Niman Racaj, pravni asistent
7. Luan Latifi, rukovodilac odeljenja za licenciranje
8. Nuredin Islami, viši službenik za licenciranje
9. Teuta Zubaku, Rukovodilac odeljenja za monitoring
10. Mirand Tafarshiku, zamenik rukovodioca odeljenja za monitoring
11. Amra Zejneli, službenica za monitoring
12. Agron Avdija, službenik za monitoring
13. Faruk Rexhaj, službenik za monitoring
14. Gentiana Cavdarbasha, službenica za monitoring

OEBS

1. Samra Campara, Viši savetnik NKM

Eksperti/prezenteri

1. Stanko Perpar, iz Slovenije
2. Zoran Stefanovski, iz Makedonije
3. Elton Poga, iz Albanije

AMPEK

1. Ardita Zejnullahu, izvršni direktor

RKTT

1. Arta Fetiu, izvršni direktor

IREX

1. Andrew Clayton, šef kancelarije
2. Driton Qeriqi, pravni savetnik za medije

USAID

1. Albana Kusari

Moderator

1. Bersant Disha